

TOY4PARTICIPATION PRIRUČNIK: PEDAGOŠKE AKTIVNOSTI I KARTICE AKTIVNOSTI ZA SMISLENU PARTICIPACIJU

Zahvale

Alati za djelovanje sastavni su dio TOY4Participation Priručnika. Priručnik su razvile Giulia Cortellesi, Margaret Kernan, Mariana Palazuelos, Hannah Machiels, Zeenat Pannikker i Ioanna Vasila iz organizacije [International Child Development Initiatives \(ICDI\)](#), u sklopu projekta [“TOY for Participation: Empowering Democratic Engagement and Community Transformation through Early Childhood Participation.”](#), sufinanciranog iz programa CERV Europske unije.

Posebnu zahvalu upućujemo partnerima u konzorciju TOY4Participation – [Pučkom otvorenom učilištu Korak po korak](#) (Hrvatska), [Partners for Democratic Change/Partners Hungary Foundation](#) (Mađarska), [Associazione 21 Luglio](#) i [Cubo Libro](#) (Italija), [Centre for Education Initiatives](#) – CEI (Latvija), [Wide Open School](#) (Slovačka), [Educational Research Institute](#) (Slovenija), [Labor and Health Social Initiatives](#) (Ukrajina), [For Our Children Foundation](#) (Bugarska), kao i [ISSA](#) uredu, koji su svojim neprocjenjivim iskustvom i znanjem pridonijeli oblikovanju sadržaja ovog priručnika.

<https://www.reyn.eu/toy4inclusion/toy-for-participation/>

Podrška Europske komisije ovom projektu ne predstavlja odobravanje sadržaja, koji odražavaju isključivo stavove autora, a Komisija se ne može smatrati odgovornom za bilo kakvu upotrebu informacija sadržanih u ovom dokumentu.

© TOY4Inclusion, srpanj 2025.

Dizajn i grafičko oblikovanje: ISSA – International Step by Step Association

Citirati kao:

TOY4Inclusion (2025). TOY4PARTICIPATION PRIRUČNIK: Pedagoške aktivnosti i kartice aktivnosti za smislenu participaciju. Leiden

Sadržaj

Uvod.....	5
Pedagoške kartice.....	7
Pedagoške kartice za smislenu participaciju.....	7
Pedagoška kartica 1: Što je, a što nije dječja participacija? (0 - 10 godina)	8
Pedagoška kartica 2: Rad s ranjivim skupinama (0 - 10 godina).....	13
Pedagoška kartica 3: Mozaik pristup (3 - 6 godina).....	19
Pedagoška kartica 4: Dječja participacija u donošenju odluka: od planiranja do provedbe (7-10 godina)	27
.....	30
Pedagoška kartica 5: Podrška obiteljima u promicanju dječje participacije (0 - 10 godina)	35
Kartice aktivnosti	40
Kartice aktivnosti - Rana dob (0 - 2 godine)	42
Senzorne košarice	42
Pogledom kažem "da"	43
Pjevajmo zajedno - glazbeni odaziv	44
Naš dan u slikama - kartice dnevnih rutina	45
Kartice aktivnosti - Dobna skupina 3 - 6 godina	47
Biram sam/a! - Smisleni izbori	47
Planiraj svoju igru	48
Staklenke za glasanje	49
Razgovor u krugu	50
Sastanci za donošenje pravila.....	51
Kartice aktivnosti - Dobna skupina 7 - 10 godina	53
Mala vijeća i skupine za donošenje odluka	53
Šetnje po susjedstvu i mapiranje prostora	55
Pričom do mišljenja	56
Krug povratnih informacija.....	57

Uvod

Ovaj priručnik sadrži pet **pedagoških kartica** i trinaest **kartica aktivnosti** koje promiču smislenu participaciju. One su dio **TOY4Participation Priručnika: Kako promicati dječje sudjelovanje i demokraciju u formalnom i neformalnom odgoju i obrazovanju.** Pedagoške kartice i kartice aktivnosti osmišljene su za praktičnu primjenu u svakodnevnoj praksi u neformalnim i formalnim okruženjima za odgoj i obrazovanje djece do 10 godina.

U TOY4Participation participacija je:

- **Inkluzivna i relacijska:** ukorijenjena u toplim, uzajamnim interakcijama između djece i odraslih, uključujući njihove obitelji
- **Verbalna i neverbalna:** uvažava različite načine izražavanja – od plakanja i pokazivanja prstom do crtanja i pripovijedanja
- **Svakodnevna i kontinuirana:** ukorijenjena u dnevne rutine, rituale i spontane interakcije

Pod definicijom participacije, ne misli se da djeca dominiraju nad odraslima, već se razmišlja o stvaranju smislenih prilika da se djecu čuje, da ih se ozbiljno shvati i uključi u oblikovanje vlastitih iskustava, uz aktivno sudjelovanje i podršku njihovih obitelji.

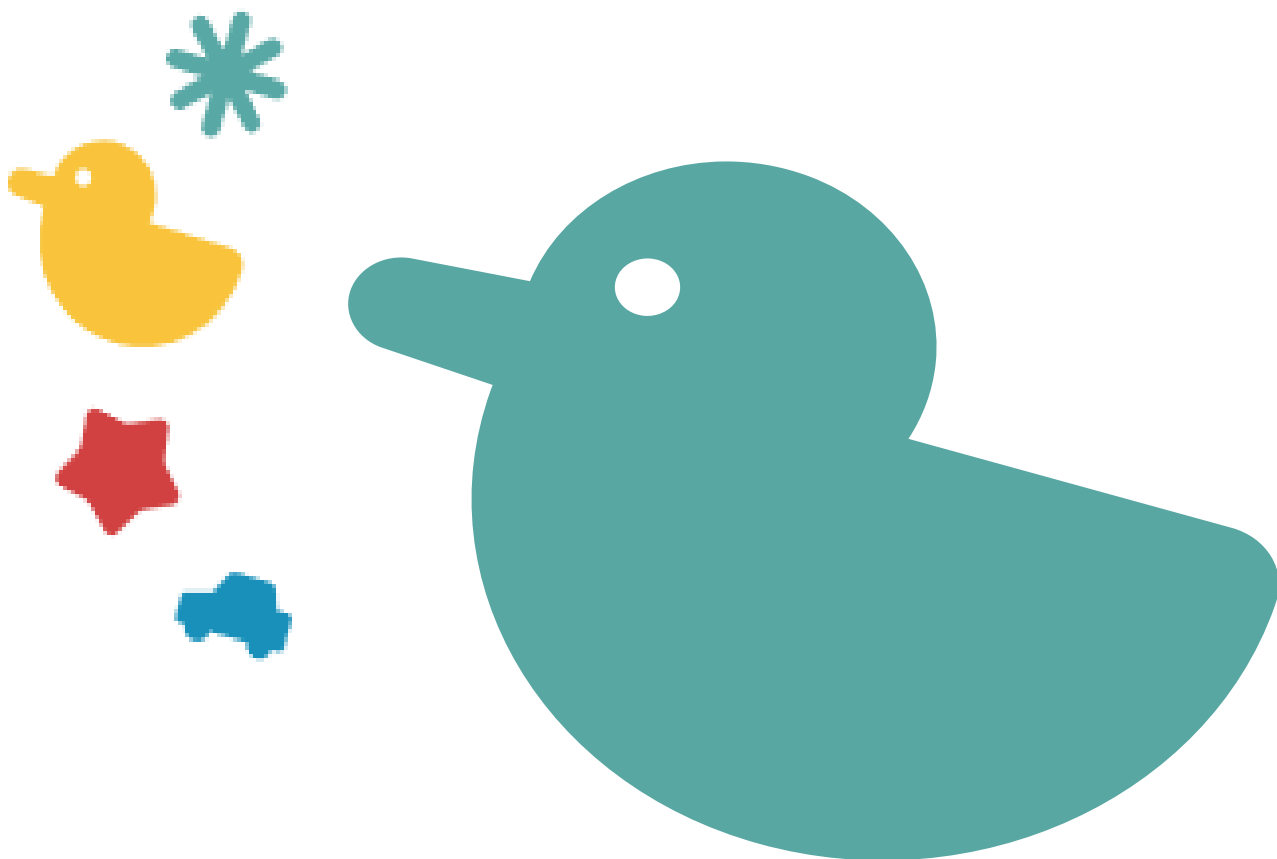
Stoga, u neformalnom odgoju i obrazovanju djece, praktičari podupiru participaciju kroz:

- stvaranje toplih i povjerljivih odnosa
- promatranje dječjih signala, ritmova i rutina
- poticanje ideja putem otvorenih pitanja i materijala
- dokumentiranje i dijeljenje onoga što djeca izražavaju
- zagovaranje dječjeg glasa unutar ustanova ili zajednica.

Neke aktivnosti i prijedlozi preuzeti su iz drugih priručnika ili izvora. U tim slučajevima, izvori su navedeni, a dostupne su i reference.

Kartice nisu namijenjene čitanju od korica do korica. Možete zaviriti u određene odjeljke, ispisati pojedine kartice, razmisliti o njima zajedno s kolegama te prilagoditi alate i resurse vlastitom kontekstu.

Međutim, potičemo vas da prvo **istražite teorijski dio Priručnika (1. dio: Razumjeti participaciju)**. Bez razumijevanja pedagoških temelja na kojima se aktivnosti zasnivaju, one mogu izgubiti svoju punu razvojnu vrijednost, osobito kada je riječ o poticanju smislene participacije.

Pedagoške kartice

Pedagoške kartice za smislenu participaciju

Ove kratke pedagoške kartice nude praktične smjernice za uključivanje participacije u svakodnevne odnose, rutine i planiranja. Iako u ranom i predškolskom odgoju postoji mnogo pristupa dječjoj participaciji, ovdje ističemo pet ključnih područja u kojima praktičari često traže podršku:

1. Što je, a što nije dječja participacija? (0 - 10 godina)
2. Rad s ranjivim skupinama (0 - 10 godina)
3. Mozaik pristup (3 – 6 godina)
4. Dječja participacija u donošenju odluka: od planiranja do provedbe (7 – 10 godina)
5. Podrška obiteljima u promicanju dječje participacije (0 – 10 godina)

Svaka kartica bavi se određenom temom i uključuje dobno-primjerene strategije za primjenu u formalnim i neformalnim okruženjima odgoja i obrazovanja djece do 10 godina. Ove kartice razvijene su zbog izraženih potreba praktičara uključenih u projekt TOY4Participation.

Pedagoška kartica 1: Što je, a što nije dječja participacija? (0 - 10 godina)¹

Što je dječja participacija?

Djeca i mladi trebaju biti uključeni u donošenje odluka u svakodnevним situacijama i prostorima u kojima borave (vrtićko okruženje, učionice, zdravstvene ustanove, centri u zajednici i dr.), kao i u razvoju i procjeni politike, različitih programa, usluga, zakonodavstva te prilikom provođenja istraživanja.

Podsjetnik: Participacija je...

- **Uključiva i odnosna:** ukorijenjena u toplim, uzajamnim interakcijama između djece i odraslih, uključujući njihove obitelji
- **Verbalna i neverbalna:** poštuje različite oblike izražavanja – od plakanja i pokazivanja prstom i rukama do crtanja i pripovijedanja
- **Svakodnevna i trajna:** ukorijenjena u dnevne rutine, rituale i spontane interakcije nevezano uz posebne projekte
- **Ugrađena u strukturirana odgojno-obrazovna okruženja i neformalne, zajedničke prostore** (Centri igre, igraonice ili čuvanja kod kuće)
- Participacija uključuje **stvaranje smislenih mogućnosti** da djeca budu saslušana, ozbiljno shvaćena i uključena u oblikovanje vlastitih iskustava, uz aktivno sudjelovanje i podršku njihovih obitelji.

¹ Nadahnuto i prilagođeno prema: [The revised version of 'The Myths of Child Participation by Laura Lundy](#) i [Top Five Myths About Child Participation – And What It Really Means by REYN](#)

Što nije dječja participacija?

- 1. Prepuštanje svih odluka djeci:** dječje sudjelovanje znači dijeliti odluke s djecom, a ne prepuštati im potpunu kontrolu. Odrasli i dalje imaju odgovornost osigurati dobrobit, sigurnost i razvoj djece. Ipak, djeca trebaju biti aktivni sudionici s vrijednim uvidima. Participacija znači čuti ih, ozbiljno uzeti njihove stavove u obzir i uključivati ih u odluke koje ih se tiču na smislen i dobnog primjeren način. Djeca već sada imaju pravo biti saslušana i uvažena o njihovoj prošlosti, sadašnjosti i budućnosti.

Primjer:

Ako mijenjate dječju rutinu, primjerice pomičete vrijeme odlaska na spavanje ili mijenjate obrazovnu ustanovu, pitajte ih kako se osjećaju u vezi toga i što bi moglo pomoći da promjena bude lakša. I dalje ste vi oni koji vode i donose odluke, ali djeca se osjećaju viđeno i uključeno.

- 2. "Davanje" glasa djetetu:** djeca već imaju svoj glas, stoga odrasli nisu tu da im ga "daju" ili "pojačaju". Uloga odraslih je ozbiljno shvatiti dječji glas. Djeci ne treba megafon da bi bila saslušana.

Primjer:

Tijekom grupne aktivnosti, ako dijete vrtičke dobi stalno pokazuje na drugu igračku ili drugi dio prostora, umjesto da ga vraćate natrag na planiranu aktivnost, primijetite i poštujujte njegov izbor. Ono komunicira svoje želje i interese, a uloga odraslih je slušati, potvrditi ih i, gdje je moguće, prilagoditi aktivnost.

- 3. Gubitak kontrole:** neki misle da će izgubiti svu kontrolu ako djeci daju pravo glasa, no nije tako. Kada djeca osjećaju da imaju pravo glasa, obično su suradljivija, samopouzdanija i emocionalno sigurnija. Poticanje participacije ne znači da granice u odgoju prestaju postojati, naprotiv, ojačava ih se jer su ukorijenjene u međusobnom poštovanju i razumijevanju. Također, to ne znači da se svaka želja ispunjava. Kada djeca razumiju kako se odluke donose i osjećaju da su saslušana, veća je vjerojatnost da će ih prihvatiti i učiti iz tih odluka.

Primjer:

Kada postavljate pravila za zajednički prostor (poput soba dnevnog boravka, učionica ili spavaonica), pitajte djecu što smatraju pravednim. Uključite njihove prijedloge i razgovarajte o tome zašto se neki prijedlozi možda neće primijeniti.

- 4. Djeca su "stručnjaci" za vlastiti život:** djeca imaju određeni pogled i iskustvo, ali ne možemo se osloniti samo na njihovu percepciju, jednako kao što odrasli mogu imati puno teorijskog znanja, no ne mogu znati što djeca znaju, osjećaju ili doživljavaju ako ih ne pitaju. Djeca su ona koja osjećaju što im donosi radost, što ih čini sigurnima ili tjeskobnima, što im najbolje pomaže u učenju. Kada odrasli usklađuju svoja znanja i iskustva s dječjim iskustvenim pogledima i perspektivama, rezultat su bolje i prikladnije odluke za odgoj djece. Isključivanje djece iz razgovora koji ih se tiču propušta priliku za dublju povezanost i promišljenije odluke.

Primjer:

Ako dijete djeluje neodlučno pri planiranoj aktivnosti ili promjeni, pitajte ga zašto se tako osjeća. Možda ćete otkriti nešto što niste uzeli u obzir, poput senzornog preopterećenja, tjeskobe ili negativnog prošlog iskustva, te se moći prilagoditi prema potrebi.

- 5. Djeca imaju ograničen uvid zbog dobi:** čak i najmlađa djeca mogu izražavati svoje želje, osjećaje i namjere. Beba okreće glavu kada joj se nešto ne odgovara, dijete vrtičke dobi pokazuje na omiljenu igračku, dijete predškolske dobi objašnjava što ga plaši i zašto. Sve su to oblici participacije. Kako djeca rastu, raste i njihova sposobnost razmišljanja i uključivanja, a time i načini na koje ih možemo podupirati. Ključno je pratiti njihove jedinstvene načine komunikacije i dosljedno pružati prilike za izražavanje. Pravo na participaciju pripada svakom djetetu jer je sposobno izraziti vlastito mišljenje, uključujući i najmlađu djecu.

Primjer:

Možete isprobati: Dopustite djeci predškolske dobi da glasaju i odaberu koju priču žele čitati tijekom jutarnjeg kruga. Na taj način podržavate demokratsko donošenje odluka, čak i kod malenih.

- 6. Samo popularna "trendi" riječ?** Dječja participacija nije trend. To je pravo utvrđeno Konvencijom UN-a o pravima djeteta i podržano desetljećima istraživanja i međunarodne prakse. Participacija djeluje najefikasnije kada je ugrađena u svakodnevne rutine: traženje mišljenja djece prilikom planiranja, uključivanje u kućanske obaveze ili mogućnost njihova doprinosa i mišljenja za odluke koje se tiču njihove skrbi. Participacija se ne odvija samo u jednom trenutku, već se gradi kroz mnogo malih, ali dosljednih koraka uključivanja djece u odluke. Ona nikada nije savršena. Pokušajte dati najbolje od sebe sa znanjima koja već posjedujete, nastavite učiti, napredovati i prilagođavati se putem.

Primjer:

Potaknite djecu da zajedno s vama kreiraju tjedni raspored ili slikovni prikaz rutine. Koristite fotografije ili crteže ako još ne znaju čitati i zajedno razgovarajte o pojedinim koracima.

- 7. Preskupa je i oduzima previše vremena:** dječja participacija je pravo, a ne luksuz, i ne mora biti skupa ni vremenski zahtjevna. Postoji mnogo jednostavnih, svakodnevnih načina na koje odrasli mogu smisleno uključiti djecu u odluke bez ikakvih troškova. Zapravo, često se ispostavi da njihovim aktivnim uključivanjem brže prepoznaju što je potrebno, a što nije - što dovodi do boljih odluka i dugoročno štedi vrijeme i resurse.

Primjer:

Prije planiranja grupnog izleta, pitajte djecu koja ih mjesta zanimaju. Njihovi prijedlozi mogu osigurati da to iskustvo bude smisleno i ugodno, a ponekad ćete otkriti da ih jednostavna, obližnja opcija jednako oduševljava kao i skuplja atrakcija.

- 8. Preosjetljivo područje:** djeca imaju pravo biti saslušana, osobito kada je riječ o osjetljivim temama koje ih dotiču. Što je dijete ranjivije, to je važnije da ga slušamo. Isključivanje djece iz razgovora zato što su „premlada“ ili „previše ranjiva“ može pojačati njihov osjećaj nemoći. Dječja participacija ne znači da trebamo prisiljavati djecu da govore o stvarima za koje nisu spremna, već osiguravanje sigurnih i podržavajućih okruženja u kojima mogu govoriti ako žele, znajući da će biti saslušana i poštovana.

Primjer:

Zamislite da je dijete uznemireno jer se njegovi roditelji svađaju kod kuće. Umjesto da izbjegavate temu, praktičar može nježno pitati dijete želi li razgovarati o tome što ga muči ili postoji li nešto što bi mu moglo pomoći da se osjeća bolje. Dopustite mu da izrazi svoje osjećaje na svoj način, kroz crtanje, igru ili ako želi samo sjediti uz vas/ vama u krilu. Pobrinite se da zna da ste tu da ga slušate kad god bude spremno.

Pedagoška kartica 2: Rad s ranjivim skupinama (0 - 10 godina)

Sva djeca imaju pravo na participaciju, ali nemaju sva iste prilike. Djeca iz ranjivih ili marginaliziranih skupina često se suočavaju s dodatnim preprekama, poput invaliditeta, siromaštva, trauma, migracije ili diskriminacije. Ova pedagoška kartica pomaže praktičarima da promisle i prilagode svoj način rada kako bi svako dijete, posebno ono koje nema glasa, dobilo priliku participirati na smislen način.

O kome govorimo?

Djeca s invaliditetom, kašnjenjima u razvoju ili razlikama u komunikaciji

Djeca iz obitelji s niskim prihodima, izbjegličkih ili obitelji s migrantskim iskustvom

Djeca pogođena traumom, gubitkom ili nestabilnošću

Djevojčice u okruženjima gdje rodne norme ograničavaju njihovu autonomiju

Vrlo mala djeca čije se pravo glasa često zanemaruje

Produblјivanje razumijevanja: Zašto prepreke participaciji uopće postoje?

Prepreke participaciji nisu uzrokovane samom djecom, već sustavima, okruženjima i stavovima koji se ne prilagođavaju njihovim potrebama. Razumijevanje ovih prepreka pomaže praktičarima da djeluju svjesno i spriječe isključivanje:

- **Fizičke prepreke:** Nepristupačni prostori, nedostatak raznovrsnih prostora prilagođenih senzornim karakteristikama djece ili neprimjereni materijali mogu isključiti djecu s invaliditetom.
- **Komunikacijske prepreke:** Oslanjanje isključivo na govor isključuje djecu koja su neverbalna, koja govore više različitih jezika ili su neurorazličita.
- **Društvene prepreke:** Predrasude, stigme i kulturni stereotipi mogu stvoriti nelagodu kod djece iz određenih sredina, posebno djevojčica ili djece iz manjinskih zajednica.
- **Psihološke prepreke:** Djeca koja su doživjela traumu mogu biti pretjerano oprezna, povučena ili nevoljna uključiti se u participaciju bez osjećaja emocionalne sigurnosti.

- **Institucionalne prepreke:** Nefleksibilne rutine ili odluke koje donose odrasli mogu ostaviti malo prostora za prilagodbu ili individualno izražavanje djece.

Ključna načela za inkluzivnu participaciju

- **Započnite sa stvaranjem interakcije:** Povjerenje, toplina i predvidljivost su ključni.
- **Uvažite sve oblike komunikacije:** Geste, igre, crtanje i govor tijela jednako su vrijedni izrazi mišljenja.
- **Stvorite sigurno i ugodno okruženje:** Prilagodite prostor, materijale i rutine različitim potrebama djece. Osigurajte mirne prostore s manje podražaja za djecu koja se mogu osjećati preplavljeno ili tjeskobno.
- **Pružite djeci više načina za participiranje te izražavanje mišljenja i želja:** Djeca trebaju imati mogućnost participirati samostalno, u paru, s roditeljem ili u maloj skupini. Koristite alate poput vizualne podrške, fotografija i jednostavnih predmeta koji olakšavaju donošenje odluka te izražavanje mišljenja i želja djece.
- **Suradujte s obiteljima djece:** One najbolje znaju što njihovu djecu čini sigurnom, samopouzdanom i saslušanom.

Strategije participacije

U svakodnevnoj praksi participacija može izgledati različito za svako dijete. Cilj nije uniformiranost, nego pravednost – pružiti svakom djetetu ono što mu je potrebno da se izrazi i osjeti uključenim.

- Koristite vizualni prikaz rutine i kartice sa slikama za djecu kojoj je potrebna struktura.
- Dopustite djeci da donesu predmet ili fotografiju od kuće kako bi se osjećala ugodnije.
- Pozovite djecu da pokažu svoje interese pokazivanjem, dodiranjem ili odabirom stvarnih predmeta.
- Uparite tišu djecu s vršnjakom ili odraslom osobom kojoj vjeruju za zajedničke aktivnosti.
- Dokumentirajte male trenutke participacije, poput osmijeha, gesta ili pokušaja komunikacije.

Refleksija za praktičare

- Koja se djeca najčešće isključuju iz grupnih rasprava ili aktivnosti?
- Kako pokazujem djeci da su svi načini izražavanja ideja poštovani?
- Imam li čvrste i otvorene odnose s obiteljima iz različitih sredina?
- Kako prilagođavam planove kako bih uključio/la djecu koja imaju poteškoća s participacijom?

Savjeti za inkluziju

- Koristite poznate pjesme, priče i podržite govor na materinskom jeziku.
- Osigurajte vrijeme za individualni pristup kako biste izgradili povjerenje i razumjeli potrebe djeteta.
- Obilježite i proslavite male doprinose participaciji, čak i ako nisu verbalni.
- Izbjegavajte izdvajanje djece i umjesto toga ponudite mogućnosti da sva djeca participiraju na različite načine.
- Educirajte druge članove tima strategijama inkluzivne komunikacije.

Infografika: Prepreke i inkluzivni odgovori

Ova infografika nudi brzi pregled uobičajenih prepreka s kojima se suočavaju djeca ranjivih skupina te inkluzivnih odgovora koje praktičari mogu koristiti kako bi podržali smislenu participaciju u neformalnim okruženjima odgoja i obrazovanja djece do 10 godina.

Uobičajene prepreke i inkluzivni odgovori		
	Prepreke u komunikaciji (npr. novi jezik, ograničen vokabular)	Koristite vizualne prikaze, geste, materijale prevedene na materinji jezik i prevoditelje
	Invaliditet ili neurorazličnost	Prilagodite materijale, koristite senzorne alate, stvorite mirne prostore, ponudite više načina izražavanja
	Trauma ili emocionalni stres	Uspostavite predvidljive rutine, omogućite vrijeme za individualan pristup, dopustite izuzeća po potrebi
	Siromaštvo ili nedostatak pristupa odgojno-obrazovnoj ustanovi	Osigurajte besplatne materijale i prijevoz, izbjegavajte aktivnosti koje stvaraju troškove ili pritisak na sudjelovanje; stvorite inkluzivno okruženje u kojem se svako dijete i obitelj osjeća sigurno i prihvaćeno

Kulturne ili rodne norme

Koristite raznolike materijale, uključite obiteljske tradicije, nježno propitkujte stereotipe

Rana dob ili neverbalna komunikacija

Koristite igru, crtanje i pokret te pažljivo promatrajte djecu kako biste poticali kreativnost, izražavanje emocija i individualno učenje prilagođeno njihovim interesima i sposobnostima

Društvene stigme ili isključivanje

Prepoznajte i osnažite jake strane svakog djeteta, postupno gradite povjerenje i uključujte ih u zajedničke aktivnosti

Što možete koristiti umjesto riječi?

Djeca ne komuniciraju samo riječima, već i na druge različite načine. Ovaj vizualni vodič nudi alternativne alate koje možete koristiti kako biste podržali izražavanje, posebno kod djece koja su neverbalna, sramežljiva, višejezična ili još razvijaju svoje jezične vještine.

Isprobajte ove komunikacijske alate:

Kartice emocija – prikažite raspon osjećaja pomoću slika ili emotikona

Izbor predmeta – dopustite djeci da biraju među stvarnim predmetima ili manjim rekvizitima

Fotografski prikazi – koristite fotografije aktivnosti, osoba ili rutina kako biste podržali različite izbore djece

Lutke – koristite plišane igračke kako biste pomogli djeci da se izraze

Geste – podržite komunikaciju gestama ili znakovnim jezikom

Savjeti za korištenje ovih alata

- Uvijek pružite vrijeme i prostor za izražavanje te ih ne požurujte u odgovaranju.
- Dopustite djeci da odaberu kako žele izraziti svoje misli i osjećaje.
- Pokažite djeci kako koristiti različite alate tijekom provođenja rutina i neobavezne igre.
- Pozovite obitelji da sudjeluju u prepoznavanju alata koje njihovo dijete koristi kod kuće.
- Postavite komunikacijske alate na vidljiva i dostupna mjesta kako bi im djeca mogla samostalno pristupiti.

Suradnja s obiteljima i zajednicom

Obitelji imaju ključnu ulogu u podršci participacije djece ranjivih skupina. One su stručne u prepoznavanju jakih strana svoje djece, njihovih načina komuniciranja i kulturne pozadine iz koje dolaze. Praktičari mogu razvijati smislenu suradnju s obiteljima tako što će:

- pozivati obitelji da podijele s njima djetetove kućne navike, riječi, pjesme ili predmete koje pružaju djetetu utjehu;

- dijeliti opažanja o djetetovim interesima, stvarima koje mu se ne sviđaju i načinima izražavanja potreba;
- pažljivo slušati obiteljska iskustva isključenosti ili zagovaranja prava njihovog djeteta, bez osuđivanja;
- pružati različite komunikacijske alate (npr. fotografije, kratke videozapise, vizualna izvješća);
- nuditi sastanke u fleksibilnim oblicima i pristupati bez strogo postavljenih očekivanja;
- cijeniti i potvrđivati znanja obitelji, posebno iz manjinskih ili marginaliziranih zajednica;
- uvrstiti narodne priče, recepte ili tradicije u odgojno-obrazovno okruženje;
- sudjelovati u zajedničkim aktivnostima roditelja i djece (npr. pričanje priča, radionice rukotvorina);
- davati povratne informacije o aktivnostima ili prijedloge za poboljšanje;
- zajednički stvarati vizualne prikaze, dokumentacijske panele ili poučne priče;
- sudjelovati u planiranju i zajedničkim događanjima u zajednici kao ravnopravni partneri.

Pedagoška kartica 3: Mozaik pristup (3 - 6 godina)

Mozaik pristup² prepoznaje da mala djeca najviše participiraju kroz pristup i metode temeljene na igri, pričanjem priča i strukturiranim dijalozima koji poštuju njihove različite sposobnosti. Djecu promatra kao sukreatore značenja. Ovakav integrirani pristup kombinira vizualne i verbalne načine izražavanja kako bi se steklo cjelovitije razumijevanje dječjih iskustava.

Postoje dvije faze provedbe Mozaik pristupa:

Pregled Mozaik pristupa

Prva faza: Prikupljanje podataka od djece i odraslih

- Prikupljanje podataka od djece
- Prikupljanje podataka od odraslih (roditelja i praktičara)

Druga faza: Povezivanje informacija za dijalog, refleksiju i tumačenje

- Spajanje dijelova Mozaika
- Refleksija i primjena u praksi

² Clark, Alison, and Peter Moss. *Listening to Young Children: The Mosaic Approach*. 2nd ed., London: National Children's Bureau, 2011: [Listening to Young Children: A Mosaic approach](#)

Prva faza: Prikupljanje podataka od djece i odraslih

Prikupljanje podataka od djece. Kako prikupiti podatke?

Promatranje: slušanje uključuje i gledanje. Promatranje se bazira na dva pitanja: „Kako je biti ovdje?” i “Slušaš li me?” Ta pitanja stvaraju bolju povezanost djece i odraslih, kao i osjećaj “viđenosti”. Priče o određenim situacijama, podijeljene s djecom, roditeljima i praktičarima, otvaraju područje za zajedničku refleksiju: „Što se ovdje događa?” Promatranje se treba povezivati s drugim izvorima informacija, posebno s aktivnostima u kojima djeca i obitelji sudjeluju te izražavaju svoje mišljenje.

Razgovori s djecom: razgovor s djecom važan je dio Mozaik pristupa. On predstavlja strukturirani način da se s njima razgovara o njihovom okruženju ili mjestu boravka. Pitanja obuhvaćaju glavne teme, poput: *zašto dolaze u određeni program ili ustanovu; uloga odraslih; omiljene aktivnosti, mjesta i osobe; što im je teško; osobe koje im se ne sviđaju; kako izgleda njihov najbolji dan...* Na kraju razgovora mogu se postaviti pitanja otvorenog tipa kako bi se djeca mogla dodatno izraziti i nadopuniti odgovore onime što smatraju važnim. Ako žele, mogu nacrtati i crtež ili se potpisati.

Kako slušati djecu:

- **Pažljivo odaberite prostor:** odaberite mjesto koje je djetetu poznato i u kojem se osjeća ugodno.
- **Budite fleksibilni:** razgovor se ponekad treba odvijati u hodu. Može započeti u sjedećem položaju, ali dijete možda poželi pokazati svoje najdraže mjesto.
- **Budite osjetljivi:** dijete treba imati osjećaj kontrole nad razgovorom i mogućnost da u svakom trenutku stane s odgovaranjem ili ne odgovori na pitanje. Možete koristiti znak za zaustavljanje ili sličan simbol kako bi dijete moglo zastati ili prekinuti razgovor.
- **Uzmite si vremena:** ako se razgovor ponavlja nakon nekoliko mjeseci, djeci treba dati vremena da razmisle o svojim prijašnjim odgovorima. Na taj način razgovor s djecom postaje alat za refleksiju.

Razgovor s djecom može se ponoviti nekoliko mjeseci kasnije kako bi djeca dobila priliku osvrnuti se na svoje prijašnje odgovore i procijeniti jesu li se njihove okolnosti i osjećaji promijenili.

Kamere: kamere pružaju zabavan način komunikacije. Njihova uporaba može otkriti mnogo toga o dječjoj perspektivi – tko su im prijatelji, koja im je omiljena igračka, s kime provode vrijeme, važne ljudi u njihovom okruženju, skrivene i sigurne kutke, njihove radove, namještaj ili prirodu koja ih okružuje.

Kako koristiti kamere za slušanje djece:

Odabir kamere: odlučite koju vrstu kamere ćete koristiti – digitalni fotoaparat, polaroid ili jednokratni. Pri odabiru treba uzeti u obzir proračun i veličinu uređaja, osobito kako bi ga mala djeca mogla lako držati i koristiti. Važno je da djeca mogu samostalno rukovati fotoaparatom ili kamerom jer je davanje kontrole djetetu ključni dio participativnog pristupa.

Dijeljenje fotografija: djeca uživaju u odabiru onoga što žele fotografirati i gledanju rezultata. Kamere im omogućuju da stvore gotov proizvod na koji mogu biti ponosna. Fotografije mogu predstavljati snažan novi oblik jezika za djecu rane dobi.

Nakon razvijanja fotografija: potrebno je razgovarati s djecom kako bi se razjasnilo što su željela zabilježiti i kako se osjećaju u vezi s dobivenim rezultatima.

Isprobajte:

Kako biste unaprijedili rad s djecom rane dobi i kamerama, možete organizirati **obilaske** koje vode sama djeca. Obilazak je zamišljen kao istraživanje njihova ranog okruženja; djeca ne vode samo aktivnost, nego odabiru i način na koji će ih zabilježiti i dokumentirati.

Obilasci otkrivaju mnogo o dječjoj perspektivi: koje prostorije smiju ili ne smiju koristiti, gdje se odvijaju njihove omiljene aktivnosti, gdje rade njima drage osobe, koji su im vanjski prostori važni, kao i prikaze njihovih radova i radova prijatelja te djelatnika.

Kako koristiti mapiranje za slušanje djece:

Razgovarajte i slušajte jedni druge: slušanje djece dok opisuju ili tumače svoje crteže, obilaske i fotografije važan je dio zajedničkog stvaranja karte. Obratite pažnju na njihove izbore prostora, fotografija ili crteža jer oni pružaju vrijedne uvide u njihov način gledanja.

Uvažite mišljenja druge djece: vizualni izgled karata može privući pažnju druge djece. Jednom izložene, otvaraju prostor za razgovore i refleksiju. Takav pristup omogućava da djeca koja su izrađivala kartu uče kako objasniti svoj rad drugima.

Svaki od navedenih alata čini dio Mozaika te doprinosi multimodalnom pristupu koji potiče različite načine slušanja i uvažavanja djece. Glas djece može se izraziti na mnogo načina, kroz različite jezike ili metode (poput crtanja, fotografije, plesa i pokreta ili kroz razgovor), pri čemu svaki od njih nudi jedinstvene uvide u njihova iskustva i perspektive.

Prikupljanje podataka od odraslih (roditelja i praktičara)

Kako prikupiti podatke? Slično kao kod razgovora s djecom, roditelje i praktičare treba intervjuirati kako bi se dobilo uvid u njihove perspektive.

Roditelji: razmišljanje o svakodnevnim iskustvima sa svojom djecom omogućuje roditeljima da zastanu i razmotre različite aspekte života svog djeteta, kako kod kuće, tako i u ustanovama ranog i/ili (pred)školskog odgoja i obrazovanja. Također, pruža im priliku da podijele svoja viđenja djetetovih osjećaja i potreba, koja mogu dovesti do značajnih promjena.

Važno: Roditeljska perspektiva postaje još jedan dio Mozaika i ključna je za oblikovanje cjelovite slike života djece.

Praktičari: Uključivanje praktičara u proces slušanja ključno je za poticanje stalne i svakodneve suradnje s djecom. Praktičari mogu pružiti činjenične podatke o djeci, poput njihovih dojmova o aktivnostima koja se djeci sviđaju, o njihovim prijateljima, dobi, spolu, braći i sestrama...

Roditelji i praktičari mogu koristiti različite metode, poput bilježenja fotoaparatom, videozapisima, audio snimačima, dnevnicima i crtežima, kako bi podijelili svoja zapažanja o životu djece. Ovi vizualni i verbalni alati mogu se uključiti u Mozaik pristup kako bi se bolje zabilježila i razumjela dječja iskustva.

Druga faza: Povezivanje podataka za dijalog, refleksiju i tumačenje

- **Sastavljanje Mozaika:** Dijelovi Mozaika, prikupljeni od djece i odraslih, čine osnovu za Drugu fazu. Kombiniranjem priča i slika iz pojedinih dijelova dobiva se uvid i dublje razumijevanje prioriteta djece rane dobi. *Pogledajte primjer u nastavku.*

Dijete

Promatranje

Razgovori

Kamere

Obilasci

Karte

Roditelji

Praktičari

*Mjesta za
skrivanje*

*Imaginarne
igre*

*Igranje s
prijateljima*

Odrasli

*Vrijeme
provedeno na
otvorenom*

....

Različiti dijelovi Mozaika, u čijem prikupljanju dijete ima ključnu ulogu, spajaju se kako bi se stvorila detaljna slika važnih dijelova djetetova života u ranom djetinjstvu. Može se izraditi tablica koja pokazuje koji su dijelovi Mozaika otkrili određene podatke i koje teme prevladavaju. Zvezdicom ili kvačicom može se označiti podatak prikupljen kao pojedinačni dio Mozaika.

Djeci je teže izraziti neke stavove i želje od drugih. Ovim pristupom ta je razlika u percepciji vidljiva. Perspektive roditelja, praktičara i djece pružaju vrijedan uvid za diskusiju i zajedničko stvaranje značenja.

- **Refleksija u praksi:** Korištenje participativnih tehnika s djecom rane dobi stavlja njihove prioritete i brige u središte donošenja odluka i razvoja prakse. Ovim pristupom dječje mišljenje prihvaćeno je kao diferencirano (ponekad i značajno) od mišljenja odraslih, što donosi nove uvide u ono što je djeci najvažnije u svakodnevnom životu. Aktivnim slušanjem i reagiranjem na dječje potrebe, praktičari mogu bolje prilagoditi okruženje, aktivnosti i interakcije kako bi podržali dobrobit i razvoj djece. Ovaj proces potiče stalnu refleksiju i prilagodbu prema novim saznanjima, osiguravajući razvoj prakse kroz odražavanje dječjih iskustava, potreba i težnji, umjesto pretpostavki odraslih.

Saznajte više:

Ako želite saznati više o Mozaik pristupu, pogledajte:
Clark, Alison, and Peter Moss. *Listening to Young Children: The Mosaic Approach*. 2nd ed., London: National Children's Bureau, 2011
ili posjetite stranicu: [Listening to Young Children: A Mosaic approach](#)

Pedagoška kartica 4: Dječja participacija u donošenju odluka: od planiranja do provedbe (7-10 godina)³

Put prema unapređenju prakse slušanja djece u donošenju odluka počinje usmjeravanjem na njihovu individualnu i zajedničku participaciju pri donošenju odluka, bilo da se ona događa uživo, putem interneta ili kombinirano.

Djeca u dobi od 7 do 10 godina postaju samostalnija u razmišljanju, razvijaju jače komunikacijske vještine i počinju shvaćati pojmove poput pravednosti, odgovornosti i posljedica. Uživaju u radu s vršnjacima i sposobna su promišljati o vlastitim odlukama.

Planiranje

Kako biste mogli započeti planirati uključivati djecu u donošenje odluka, potrebno je osigurati dvije stvari: (1) Budite sigurni da razumijete što dječja participacija je, a što nije; (2) Osigurajte da djeca mogu participirati.

Cilj uključivanja djece u donošenje odluka je čuti njihova mišljenja o svakodnevnim aktivnostima i praksama, ili o razvoju projekata, programa, usluga i politika koje su ključne za ciljeve i ulogu vaše organizacije.

Uključivanjem djece u donošenje odluka prepoznaje se da djeca imaju prava i da ih već sada treba gledati kao aktivne građane, a ne kao osobe koje odrastaju i jednog dana postaju odrasli s pravom glasa.

Važno:

Dobar način da osigurate da se dječja mišljenja čuju i ozbiljno shvate jest:

1. Dajte im jasne upute koje su prilagođene dobi.
2. Slušajte što žele.
3. Razgovarajte s njima o opcijama koje su najsigurnije, najizglednije za provedbu i najbolje od ponuđenih.

³ Prilagođeno prema: Hub na nÓg. *Participation Framework*. Dublin: Hub na nÓg, 2023. Dostupno putem interneta: <https://hubnanog.ie/participation-framework/>

Važno je biti transparentan prilikom objašnjavanja što je moguće, a što nije te navesti razloge zbog kojih se donose određene odluke. Organizacije bi trebale uključivati djecu od samog početka svake nove ideje ili projekta, na svim razinama i u svim dijelovima procesa.

Pogledajte Pedagošku karticu 1: Što je participacija, a što nije?

Podržavajući čimbenici: Četiri čimbenika podržavaju učinkovitu provedbu uključivanja djece u donošenje odluka. Odjeli, agencije i organizacije koje žele uključiti djecu u odlučivanje trebaju osigurati sljedeće:

- **Podrška organizacije:** Voditelji i osoblje rade zajedno kako bi podržali pravo djece da sudjeluju u donošenju odluka, osiguravajući dovoljno vremena, ljudi i financijskih sredstava za ostvarenje istoga.
- **Osposobljavanje i razvoj kapaciteta za donositelja odluka:** Dio svakodnevnog planiranja, pri čemu se osoblje podržava kroz procjenu vještina i praktičnu obuku o uključivanju djece u donošenje odluka.
- **Sredstva:** U planiranje trebaju biti uvršteni i osigurani vrijeme, ljudi i financijska sredstva kako bi se podržala smisljena participacija djece, a svi planovi rada i financiranja trebaju to prikazivati.
- **Praćenje i evaluacija:** Bitno je korištenje različitih alata za praćenje načina uključivanja djece, čiji bi rezultati trebali pomoći u unapređenju odluka, usluga i prakse.

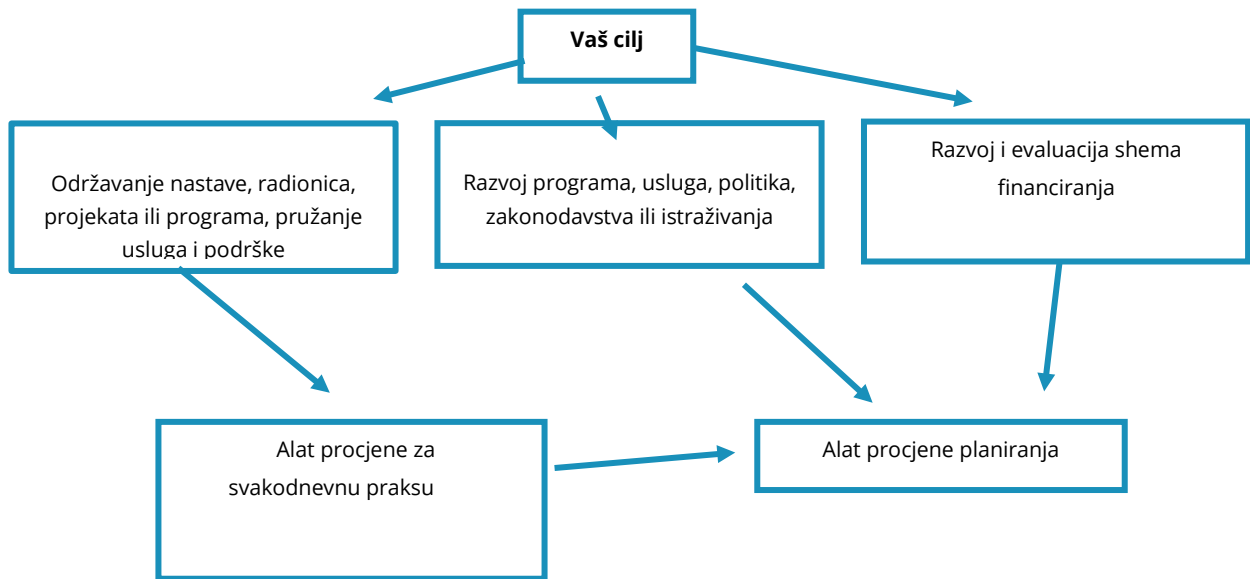

Provedba

Organizacije bi trebale uključivati djecu u proces donošenja odluka od samih početaka razvoja svih inicijativa, na svim razinama i u svim njenim dijelovima. Dobro je za početak sagledati osnovnu ulogu vaše organizacije i postaviti sljedeća pitanja:

1. Kako uključiti djecu na svim razinama donošenja odluka? Počnite s jasnim ciljem

Za uključivanje djece u sve razine donošenja odluka, započnite pregledom cilja vaše organizacije. Zatim, koristite *Alat procjene za svakodnevnu praksu* ili *Alat procjene planiranja* (pogledajte niže), ili oba, kako biste planirali podršku smisljenoj participaciji djece i mladih u svim područjima vašeg rada. Pogledajte dijagram toka u nastavku koji vam može pomoći u donošenju odluka.

2. Pregled, refleksija i primjena: popisi za provjeru

Alat procjene planiranja

Ovaj alat upućuje kako slušati djecu i mlade te ih uključiti u donošenje odluka prilikom razvijanja različitih politika, planova, usluga, programa i donošenja upravljačkih, istraživačkih i zakonodavstvenih odluka na nacionalnoj, lokalnoj i organizacijskoj razini.

Trebali biste obavijestiti djecu i mlade da imaju pravo iznijeti svoj glas u donošenju odluka i da ćete njihova mišljenja ozbiljno uzeti u obzir.

OKRUŽENJE

- Kako ćete osigurati da djeca i mladi budu uključeni što je prije moguće?
- Na koji način će njihovo sudjelovanje biti održivo?
- Kako ćete uključiti one koji su izravno pogođeni temom, ili bi mogli biti?
- Koje ćete korake poduzeti kako bi proces bio inkluzivan i dostupan svakome?
- Kako će im se pružiti osjećaj sigurnosti pri izražavanju vlastitih stavova?
- Koja će se podrška pružiti onima koji postanu tjeskobni ili uznemireni?

GLAS

- Jeste li napravili jasan popis tema o kojima želite čuti mišljenja djece i mladih?
- Kako ćete osigurati da se glavni cilj zadrži na temama koje ste odabrali?
- Kako će djeca znati da je participacija dobrovoljna i da se mogu povući u bilo kojem trenutku?
- Kako ćete ih podržati u iznošenju stavova, uz pružanje dostupnih informacija prilagođenih njihovoj dobi?
- Kako ćete osigurati da im se ponude različiti načini izražavanja koji najbolje odgovaraju njihovim potrebama i željama?
- Kako ćete im omogućiti da sami odaberu teme o kojima žele razgovarati?

UTJECAJ

- Kako će djeca i mladi biti obaviješteni o razini utjecaja na donošenje odluka (uključujući i ograničenja)?
- Kako će im se pružiti povratna informacija prikladna dobi o ključnim točkama tijekom razvoja usluge ili politike?
- Kako ćete osigurati da mišljenja djece i mladih zaista utječu na donošenje odluke?
- Kako će im se na prikladan i razumljiv način pravovremeno objasniti na koji su način njihova mišljenja korištena i razlozi za donesene odluke?
- Kako ćete osigurati da imaju priliku ocijeniti cijeli proces za vrijeme njegova trajanja?

SLUŠATELJI

- Kako će djeca i mladi znati kome, kako i kada će njihova mišljenja biti prenesena?
- Kako ćete pokazati da se vodite njihovim mišljenjima?
- Kako ćete izabrati i uključiti relevantne donositelje odluka (one koji su odgovorni za provođenje promjena)?
- Kako i kada će se sastaviti izvještaj/ zapis te prilagođeni sažetak njihovih mišljenja za djecu i mlade?
- Kako ćete im osigurati mogućnost potvrde točnosti zapisa?
- Koji su planovi podrške djeci i mladima u izražavanju vlastitih stavova?

Alat procjene za svakodnevnu praksu:

Ovaj alat procjene osmišljen je kao vodič koji vam pomaže osigurati da djeca i mladi imaju glas u donošenju odluka. Može se primijeniti u različitim svakodnevnim situacijama i okruženjima, uključujući sobe dnevnog boravka i učionice, bolnice, ustanove za dječju skrb, omladinske i sportske oratorije i igraniocne, kao i različite projekte, umjetničke i kreativne inicijative mladih, itd. Molimo vas da osigurate da načini na koje uključujete djecu i mlade u donošenje odluka budu primjereni dobi i dostupni svima, bilo osobno ili putem interneta.

3. Praćenje i davanje povratne informacije djeci

Praćenje

Razvoj različitih politika, planova, usluga, zakona ili istraživanja može potrajati dugo, ponekad mjesecima ili godinama. To može biti izazovno jer djeca odrastaju i često ne dočekaju ostvarene promjene. **Odrasli trebaju biti iskreni s djecom** i objasniti im da njihove ideje mogu zahtijevati više vremena prije implementacije i konkretnih promjena. Ponekad se odluke moraju donijeti brzo, što također može otežati participaciju djece. U takvim slučajevima i dalje je važno uključiti djecu i mlade, na primjer, korištenjem internetskih alata kako bi mogli izraziti i pratiti svoje mišljenje.

Važno:

Pratite kako se dječja mišljenja koriste pri donošenju konačnih odluka. Donositelji odluka trebaju pokazati djeci kako su njihova mišljenja shvaćena ozbiljno i uzeta u obzir.

Povratna informacija

Idealno bi bilo da organizacije imenuju osobu koja će provjeravati jesu li dječja mišljenja uključena u politike, usluge i planiranje. Ta osoba također bi trebala osigurati da djeca tijekom cijelog procesa redovito dobivaju povratne informacije.

Koristite "Proces povratne informacije za razgovore ili zajedničke procese donošenja odluka s djecom" (*Four 'Fs' feedback process for consultations or collective decision-making processes with children*, Lundy, 2018.):

Proces povratne informacije za razgovore ili zajedničke procese donošenja odluka s djecom

Potpun (Full): Dajte djeci jasnu povratnu informaciju o tome koje su njihove ideje prihvaćene, a koje nisu, i objasnite zašto. Obavijestite ih tko poduzima mjere i što će se dalje događati.

Prijateljski (Friendly): Osigurajte da se povratna informacija daje riječima i na načine koje djeca razumiju. Objasnite im što se dogodilo tokom razgovora i kako su njihova mišljenja uzeta u obzir.

Brz (Fast): Budući da djeca brzo odrastaju i nastavljaju sa životom, pružite im pravovremenu povratnu informaciju koja im zahvaljuje na doprinosu, pokazuje rani napredak i objašnjava sljedeće korake u donošenju odluka.

Popraćen (Followed up): Redovito obavještavajte djecu o razvoju procesa ili politika i njihovoj provedbi.

4. Primjereno usmjeravanje očekivanja djece i mladih

Odrasli imaju odgovornost pomagati djeci i mladima u razvijanju realnih očekivanja. Važno je iskreno im objasniti kolike su vaše ovlasti i zajedno razmotriti kako uključiti donositelje odluka koji imaju više utjecaja ili moći za provođenje promjena.

Djeca i mladi neće uvijek ishoditi rezultate kojima se nadaju. Tada nastupa ključna uloga odraslih - da ih ohrabre da ne odustaju te im pomognu pronaći druge načine da izraze svoje mišljenje - kroz nove ideje i otvorene pristupe, bilo uživo ili putem interneta.

Pomoć odraslih može se očitovati i u pronalasku partnera, uspostavljanju mreža, koordinaciji projekata i osiguravanjem odgovarajućih organizacijskih uvjeta.

Različiti segmenti života u kojima djeca mogu sudjelovati u donošenju odluka

- U **formalnom obrazovanju** djeca mogu sudjelovati u donošenju odluka tako da biraju aktivnosti ili teme koje ih zanimaju. Mogu pomagati u osmišljavanju razrednih pravila i rutina, odabiru nastavnih materijala te sudjelovati u vijećima učenika ili sličnim skupinama. Njihovo mišljenje o metodama poučavanja i školskom okruženju dragocjeno je za stvaranje uključivog i poticajnog prostora za učenje.
- U **neformalnim okruženjima** djeca doprinose odlučivanjem o aktivnostima, planiranjem izleta te biranjem tema za kreativne radionice, poput likovnog izražavanja i pripovijedanja. Mogu sudjelovati u uređenju prostora za igru ili učenje te preuzeti uloge vođe u timskim igrama ili međusobnom poučavanju.
- Djeca mogu participirati u donošenju odluka u **zdravstvenoj skrbi** tako da izraze svoje želje i potrebe vezane uz liječenje ili postupke njege, primjerene njihovoj dobi. Mogu odlučiti koga žele prisutnog tijekom pregleda i sudjelovati u razgovorima o svom zdravlju i dobrobiti. Njihovi povratni komentari mogu unaprijediti dječje zdravstvene usluge, kao i usavršiti aktivnosti promicanja zdravlja prilagođenih djeci.
- Dječje viđenje ključno je u oblikovanju **politika i usluga** koje se na njih odnose. Svoja stajališta mogu iznijeti tijekom razgovora o dječjim uslugama, sudjelovanjem u savjetodavnim skupinama ili forumima te u evaluaciji programa namijenjenih djeci. Dijeljenjem svojih iskustava i mišljenja doprinose razvoju kvalitetnijih usluga, osjetljivih na potrebe zajednice.
- U **sportskom okruženju** djeca mogu sudjelovati u donošenju odluka biranjem igara koje žele igrati, određivanjem pravila u timu te planiranjem treninga ili natjecanja. Mogu participirati u odlukama vezanim uz izgled dresova ili naziv ekipe te davati povratne informacije o trenerima i uvjetima, čime doprinose stvaranju pozitivnog i uključivog sportskog iskustva.
- Djeca se mogu angažirati u **zajednici** participiranjem u planiranju događanja, predlaganjem poboljšanja igrališta ili parkova te uključivanjem u ekološke projekte ili lokalne inicijative. Participirajući u aktivnostima vezanima uz sigurnost u susjedstvu doprinose stvaranju zajednice prilagođene djeci, dok njihova mišljenja o javnim površinama i uslugama pomažu da one doista odgovaraju njihovim potrebama.

Pedagoška kartica 5: Podrška obiteljima u promicanju dječje participacije (0 - 10 godina)

Zašto je ona važna?

Dječja participacija ne započinje niti završava kada su djeca u formalnim i neformalnim ustanovama ranog odgoja i obrazovanja. Ona je utemeljena u odnosima, rutinama i povjerenju koje djeca grade primarno u svojim obiteljima. Roditelji i skrbnici prvi su i najutjecajni pokretači dječje participacije. Kada su obitelji podržane i uključene u proces, i djeca se osjećaju osnaženo u svim područjima njihova života. Participacija u ranoj dobi najbolje funkcionira kada praktičari slušaju i djecu i njihove obitelji, gradeći snažna i pouzdana partnerstva. Time se jača dječje samopouzdanje, osjećaj pripadnosti te kontinuitet njihovih iskustava kod kuće i u okruženjima poučavanja.

Načini na koje obitelji svakodnevno mogu podržati dječju participaciju

- Dopustite djeci da biraju što će obući, jesti ili što će raditi tijekom vikenda
- Uključite ih u dogovor oko obiteljskih pravila ili planiranja posebnih događanja
- Pitajte ih za mišljenje prilikom odlaska u trgovinu, park ili posjet rodbini
- Uključite ih u svakodnevne kućanske zadatke poput kuhanja, slaganja rublja ili vrtlarjenja
- Zamolite ih za pomoć pri odabiru knjiga, pjesama ili igara

Savjeti za praktičare

- **Gradite odnose:** Srdačno pozdravljajte obitelji i redovito dijelite opažanja o interesima i idejama njihovog djeteta.
- **Koristite svakodnevni jezik:** Objasnite što znači dječja participacija koristeći primjenjive primjere (npr. „Danas je vaše dijete pomoglo odabrati pjesmu koju smo pjevali!“).
- **Proslavite male uspjehe:** Pokažite kako je prijedlog djeteta promijenio nešto u prostoru i podijelite to s njegovom obitelji.
- **Koristite vizuale i materijale prilagođene djeci:** Izradite ploču „Rečeno/ učinjeno“, foto-dnevnik i emotikone koji će pomoći obiteljima da vide kako izgleda participacija.
- **Budite fleksibilni i otvoreni:** Ponudite neformalna mentoriranja, glasovne poruke, prevedene materijale i različite načine na koje se obitelji mogu uključiti.
- **Uključite obitelji u pričanje priča, zajedničko kreiranje izložbi i druge projekte:** To gradi osjećaj zajedništva i povezanosti. Primjeri:

- **Obiteljsko-dječji projekti:** Izrada foto-knjiga, kutija s uspomenama ili plakata s kućnim rutinama ili omiljenim mjestima.
- **Događaji koji su tematski povezani s participacijom:** Pozovite obitelji da s vama osmisle proslavu ili se pridruže djeci u planiranju grupne aktivnosti.
- **Uključivanje obitelji u planiranje, refleksiju i evaluaciju:**
 - **Posude za povratne informacije i rečenice za izražavanje mišljenja:** Obitelji zajedno s djecom mogu reflektirati nakon aktivnosti.
 - **Početne teme za razgovor** (u razgovorima, časopisu, na WhatsAppu ili posterima):
 - „Kako vaše dijete izražava svoje ideje kod kuće?“
 - „Koje izbore želite da vaše dijete ima u našem okruženju?“
 - „Koje priče ili pjesme iz kuće bismo mogli uključiti u našem okruženju?“

Uključivanje obitelji iz ranjivih skupina

Obitelji iz ranjivih ili marginaliziranih sredina mogu se suočiti s dodatnim preprekama participaciji zbog jezičnih barijera, stigmi, financijskog pritiska ili prethodnih iskustva isključenosti. Izgradnja povjerenja i inkluzije zahtijeva vrijeme, suosjećanje i fleksibilnost. Navedeni savjeti mogu pomoći praktičarima potaknuti smislenu participaciju obitelji.

- Budite suosjećajni, bez predrasuda i pretpostavki — svaka obitelj snažna je na svoj način.
- Koristite vizualne prikaze, prevedene materijale i višejezične natpise kako biste smanjili jezične barijere.
- Gradite povjerenje kroz male, ali dosljedne interakcije — nasmiješite se, upamtite ime, podijelite dječji crtež.
- Ponudite fleksibilne oblike susreta (npr. kućne posjete, poruke putem WhatsApp aplikacije, neformalne razgovore).
- Izbjegavajte stručnu terminologiju — koristite jasan svakodnevni govor koji poštuje sugovornika kada govorite o participaciji ili učenju.
- Omogućite obiteljima prostor u kojem na siguran način mogu podijeliti svoje kulturne običaje, materinski jezik ili roditeljska iskustva.
- Postavljajte pitanja otvorenog tipa, poput: „Što pomaže vašem djetetu da se ovdje osjeća sigurno i sretno?“
- Budite svjesni mogućih praktičnih prepreka - kada je moguće, ponudite praktičnu podršku poput prijevoza, čuvanja djece ili organiziranja obroka tijekom događaja.
- Suradujte s lokalnim organizacijama koje podržavaju obitelji ranjivih skupina.

- Potvrdite da je znanje stečeno u obitelji vrijedno — uključite ih u planiranje i donošenje odluka kada će se osjećati spremni.
- Poštujte način i tempo uključivanja svake obitelji — slušajte ih bez osuđivanja.

Međugeneracijski odnosi: Poticanje participacije među generacijama

Međugeneracijski odnosi snažna su osnova participacije djece. Uključivanje baka i djedova, starije braće i sestara, susjeda ili starijih članova zajednice pomaže djeci da se povežu sa svojim kulturnim korijenima, obiteljskim pričama i zajedničkim vrijednostima. Time je i starijim osobama pružena značajna uloga u poučavanju djece.

Participacija djece postaje bogatija kada čuju različite perspektive, dožive skrb i podršku među generacijama te surađuju na zajedničkim aktivnostima. To je posebno vrijedno u zajednicama obilježenim migracijom, traumama ili društvenom izolacijom, gdje obnova međugeneracijskih veza jača osjećaj pripadnosti i otpornosti.

Prednosti međugeneracijskog učenja

Djeca rane dobi uče o tradiciji, proizvodnji hrane, lokalnoj povijesti te razvijaju nove kompetencije (npr. kuhanje i vrtlarstvo); grade značajne odnose sa starijim osobama; doživljavaju mir i strukturu; dobivaju više pažnje, osobito u tzv. obiteljima s malo slobodnog vremena gdje roditelji uvijek rade; uče građanske vrijednosti i norme poput poštovanja, uljudnosti i spremnosti na pomaganje; postaju svjesna starenja i drugih kultura.

Starije osobe osjećaju se cijenjeno i korisno za društvo, što im povećava samopoštovanje; doživljavaju novi nalet energije; poboljšava im se fizičko i mentalno zdravlje i opće blagostanje; uče nove vještine, npr. kako čitati knjige djeci; uče od djece s migrantskom obiteljskom pozadinom o njihovom načinu života.

Ne samo da raste individualno blagostanje građana, već i **zajednica** u cjelini profitira. Građani uče graditi društvene odnose bez straha; uče cijeniti i poštovati jedni druge; uče kako pregovarati o načinu izvođenja aktivnosti i kako se ne slagati na konstruktivan način; a brojni stereotipi na taj se način nadilaze.

Primjeri međugeneracijskih aktivnosti

Brojne aktivnosti mogu se prenamijeniti i organizirati kao međugeneracijske aktivnosti.

Primjerice:

- Čitanje starijih osoba djeci
- Likovne aktivnosti (slikanje, crtanje, kazališne predstave, itd.) u kojima djeca i starije osobe zajednički stvaraju
- Vrtlarstvo i kuhanje
- Istraživanje kako su se igre promijenile kroz vrijeme (djeca igraju igre "starih", a starije osobe modernije igre)
- Istraživanje igara različitih kultura i tradicija te njihovo oživljavanje
- Zajedničko stvaranje glazbe, uz pomoć instrumenata različitih tradicija
- Slobodna igra.

Za više informacija o međugeneracijskom učenju:

Posjetite web stranicu TOY – Together Old & Young website, www.toyproject.net

- Pogledajte priručnik *Generations Working Together Handbook*:
<https://www.toyproject.net/publications/generations-growing-together-handbook-igl-practitioners-trainers/>

Kartice aktivnosti

Kartice aktivnosti

Aktivnosti opisane u karticama aktivnosti mogu se koristiti kao samostalne aktivnosti ili kombinirati u kratke dijelove radionica. Mogu se prilagoditi i prema potrebama te interesima skupine djece. Organizirane su prema dobnim skupinama, s po četiri kartice za svaku dobnu skupinu: 0 - 2, 3 - 6 i 7 - 10 godina života. Na kraju seta nalazi se i prazan predložak ako želite ili trebate izraditi vlastitu karticu aktivnosti.

Kartice aktivnosti | Rana dob (0 – 2 godine)

Kartice aktivnosti - Rana dob (0 - 2 godine)

Senzorne košarice

Svrha: Poduprijeti neverbalnu djecu pri donošenju izbora i izražavanju preferencija kroz senzorno iskustvo.

Cilj participacije: Istraživanje predmeta pomoću osjetila te usmjeravanje pažnje putem izraza lica i pokreta tijela.

Očekivani ishod: Djeca pokazuju prve preferencije, inicijativu i komunikaciju kroz neverbalne ili jednostavne verbalne signale.

Materijali: Male košarice s 2–4 senzorno sigurna predmeta (npr. tkanine različitih tekstura, mekane loptice, glazbeni predmeti).

Priprema: Pripremite dvije košarice s kontrastnim senzornim predmetima i postavite ih unutar dohvata ili vidnog polja djeteta.

Koraci:

1. Ponudite dvije košarice s različitim predmetima tijekom slobodne igre ili rutinskih aktivnosti (npr. nakon užine).
2. Dopustite djetetu da pogleda, posegne ili pokaže prema željenom predmetu.
3. Imenujte predmet koji dijete odabere i ponudite mu ga.
4. Ponavljajte postupak s vremena na vrijeme kako biste poticali prepoznavanje različitih uzoraka i participaciju djece.

Uloga odraslih: Pažljivo promatrajte i tumačite geste djeteta. Njeguajte dijeljenje sa roditeljima ili skrbnicima. Imenujte izbore i emocije. Nudite jednostavne izbore između dviju mogućnosti - pomoću gesta, slika ili predmeta.

Povratna informacija i refleksija: Pratite kako dijete reagira, koliko dugo se uključuje u igru i koji predmeti mu se najčešće sviđaju. Podijelite svoja zapažanja s roditeljima ili skrbnicima kako biste uskladili iskustva koja prima kod kuće.

Savjeti za inkluziju: Koristite višesenzorne predmete prilagođene individualnim senzornim sklonostima i potrebama djeteta. Ponudite izbore u položaju koji djetetu najviše odgovara ili unutar njegovog dosega (npr. na pladnju, u visini očiju ili uz korištenje dodatne opreme).

Pogledom kažem "da"

Svrha: Pomoći djeci koja još ne govore da biraju i pokažu što im se sviđa promatranjem i popratnim gestama.

Cilj participacije: Istraživanje predmeta pomoću osjetila te usmjeravanje pažnje mimikom i gestama.

Očekivani ishod: Djeca pokazuju inicijativu koristeći pogled ili geste za odabir predmeta.

Materijali: Dva poznata ili nova predmeta/igračke. **Priprema:** Odaberite dva zanimljiva predmeta i smjestite dijete tako da ih može jasno vidjeti.

Koraci:

1. Držite dva predmeta 30–40 cm udaljena jedna od drugog u vidnom polju djeteta.
2. Imenujte svaki predmet i pitajte: „Koji želiš?“
3. Promatrajte smjer djetetovog pogleda, geste ili drugi govor tijela.
4. Ponudite odabrani predmet i potvrdite izbor (npr. „Gledao si lopticu, evo je!“).
5. Povremeno ponovite postupak tijekom dnevnih rutina ili igre.

Uloga odrasle osobe: Postavite predmete unutar dohvata djece, potvrđujte njihov izbor, pažljivo promatrajte signale i geste te dijelite opažanja s obitelji, tražeći i njihovo mišljenje.

Povratna informacija i refleksija: Redovito pratite kako se mijenjaju sklonosti djeteta. Potaknite roditelje ili skrbnike da podijele svoja iskustva.

Savjeti za inkluziju: Za djecu s ograničenom pokretljivošću ili vidom koristite predmete koji uključuju druga osjetila (npr. taktilne ili zvučne predmete). Dajte im dovoljno vremena da reagiraju. Prilagodite položaj djeteta kako bi svi imali jednak pristup izborima.

Pjevajmo zajedno – glazbeni odaziv

Svrha: Potaknuti djecu koja još ne govore da izraze svoje emocije i sklonosti kroz glas, pokrete i neverbalne reakcije.

Cilj participacije: Djeca se uključuju kroz gugutanje, smijeh, vokaliziranje, izraze lica i pokrete tijela.

Očekivani ishod: Djeca pokazuju inicijativu pokretima, pogledom ili vokalizacijom kao odgovorom na slušanje pjesme.

Materijali: Poznate i nove pjesme; jednostavni instrumenti (zvečke, zvončići) - ukoliko želite; prostirke na podu ili krilo odrasle osobe.

Priprema: Stvorite smireno, poticajno okruženje u kojemu se dijete osjeća sigurno i opušteno, kako bi moglo odgovoriti na poticaje.

Koraci:

1. Odaberite 2–3 pjesme različitog ritma, tona ili pokreta.
2. Pjevajte ili pjevušite kratke dijelove svake pjesme, jednu po jednu.
3. Promatrajte djetetove reakcije – vokalizaciju, geste, izraze lica ili pokrete očima.
4. Dopustite djetetu da pokaže koja mu se pjesma više sviđa.
5. Ponovite odabranu pjesmu i potaknite dijete na sudjelovanje (npr. pljeskanjem, ljuljanjem, osmijehom).
6. Povremeno promijenite pjesme kako biste zadržali zainteresiranost i otkrili nove sklonosti.

Uloga odrasle osobe: Pažljivo promatrajte i tumačite znakove i izraze koje dijete pokazuje. Slijedite ritam i inicijativu djeteta u igri. Potvrdite svaki odaziv kao oblik participacije. Uključite obitelj – naučite pjesme koje se pjevaju kod kuće.

Povratna informacija i refleksija: Bilježite promjene u djetetovim reakcijama, načinu uključivanja i emocionalnom izražavanju kroz neko vrijeme. Potaknite roditelje da podijele koje pjesme kod kuće potiču djetetov odaziv.

Savjeti za inkluziju: Prilagodite pjesme pomoću vizualnih znakova (npr. pokreti rukama) ili taktilnih pomagala za ritam (npr. lagano tapkanje, vibrirajući instrumenti). Odaberite pjesme i uspavanke koje su kulturno bliske obitelji. Koristite sporiji tempo i nježniji ton za djecu koja su sklona lako se uzбудiti.

Naš dan u slikama - kartice dnevnih rutina

Svrha: Pomoći djeci da kroz slike i priču razviju osjećaj predvidljivosti i uključenosti u tijek dana.

Cilj participacije: Djeca sudjeluju kroz osjetilno istraživanje, izražavanje emocija i pokrete tijela te kroz zajedničke aktivnosti u kojima odrasli i dijete međusobno prate ritam.

Očekivani ishod: Djeca počinju prepoznavati prijelaze između aktivnosti, pokazuju spremnost ili želju za sljedećom aktivnošću te time razvijaju temelje za komunikaciju i samostalnost.

Materijali: Kartice sa slikama ili simbolima koji prikazuju ključne dijelove dana (npr. užina, igranje, priča, odlazak kući); ploča ili plakat za prikaz.

Priprema: Izradite niz od 3 – 5 kartica koje prikazuju redoslijed dnevnih aktivnosti. Odaberite slike koje su jasne, zanimljive i lako prepoznatljive djetetu.

Koraci:

1. Prije svake promjene aktivnosti pokažite odgovarajuću karticu (npr. „Sada je vrijeme za užinu“).
2. Pokažite na karticu dok izgovarate naziv aktivnosti i osigurajte vrijeme da dijete pogleda, posegne ili reagira na karticu.
3. Kada je prikladno, uključite dijete da samo okrene, pokaže ili odabere sljedeću karticu.
4. Prije polaska kući, kratko prođite kartice kako biste se zajedno prisjetili što ste sve radili u tome danu – time jačate pamćenje i osjećaj za rutinu.

Uloga odrasle osobe: Koristite dosljedan govor i vizualne znakove. Pažljivo promatrajte djetetove reakcije i izraze. Ispišite rutine zajedno s djetetom, stvarajući osjećaj sigurnosti i predvidljivosti. Potaknite obitelji da slične kartice koriste i kod kuće.

Povratna informacija i refleksija: Bilježite kako se dijete uključuje – prati li slijed, prepoznaje li aktivnosti, reagira li s interesom ili emocijama. Zajedno s roditeljima ili skrbnicima možete izraditi i prilagoditi kartice prema obiteljskim rutinama.

Savjeti za inkluziju: Koristite slike visokog kontrasta ili taktilne simbole za djecu s oštećenjem vida. Ako je potrebno, pojednostavite rutinu na manje koraka. Osigurajte da su kartice napisane i na djetetovu materinjem jeziku te uključite elemente iz njegove kulture i svakodnevnog života.

Kartice aktivnosti

| Dobna skupina 3 – 6 godina

Kartice aktivnosti - Dobna skupina 3 - 6 godina

Biram sam/a! - Smisleni izbori

Svrha: Omogućiti djeci da tokom dana donose stvarne i njima važne odluke te da razumiju učinak svojih izbora.

Cilj participacije: Djeca promišljaju o svojim iskustvima riječima ili simbolima te sudjeluju u odlučivanju o pravilima skupine, prijelazima aktivnosti i uređenju okruženja za igru i učenje.

Očekivani ishod: Djeca razvijaju vještine odlučivanja, samopouzdanje i osjećaj osobne odgovornosti.

Materijali: Ploče s izborima, kartice sa slikama, stvarni predmeti (npr. knjige, igračke, grickalice), po želji vizualni raspored.

Priprema: Pripremite dvije ili više stvarnih, smislenih opcija povezanih s nadolazećim aktivnostima ili rutinama. Osigurajte da su materijali dostupni i jasno prikazani.

Koraci:

1. Ponudite djeci dvije ili više opcija tokom dnevnih rutina (npr. koju knjigu žele čitati, u kojem se centru igrati, koje će grickalice jesti uz užinu).
2. Dajte djeci dovoljno vremena da mogu izraziti svoj izbor riječima, gestama ili pokazivanjem.
3. Potvrdite i pohvalite njihov izbor.
4. Nakon aktivnosti kratko razgovarajte o donesenom izboru.
5. Redovito mijenjajte ponuđene opcije kako bi izbori ostali zanimljivi i povezani s dječjim interesima.

Uloga odrasle osobe: Nudite djeci smislene izbore te postavljajte pitanja koja potiču razmišljanje. Prepoznajte interese djece koja se čine nesigurnima i nježno ih ohrabrujte na odluku.

Povratna informacija i refleksija: Potaknite djecu da razmisle o svom iskustvu kroz jednostavna pitanja, poput: „Je li ti se to svidjelo?“ ili „Što bi odabrao/la sljedeći put?“ Neka i obitelji budu uključene u stvaranje prilika za izbor kod kuće.

Savjeti za inkluziju: Za djecu koja imaju komunikacije poteškoće koristite slike ili stvarne predmete kao poticaje. Ako je potrebno, nudite jednu po jednu opciju. Prilagodite pristup načinu komunikacije i razini ugodne svakog djeteta.

Planiraj svoju igru

Svrha: Uključiti djecu u planiranje i predviđanje vlastite igre te poticati osjećaj samostalnosti i zajedničkog razumijevanja unutar skupine.

Cilj participacije: Djeca izražavaju svoje želje i interese o materijalima, igri i dnevnim rutinama te sudjeluju u dogovorima o pravilima, promjenama i uređenju prostora za igru i učenje.

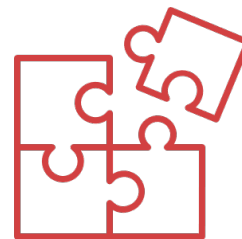
Očekivani ishod: Djeca jasno izražavaju svoje izbore, samostalno započinju igru i, uz podršku odraslih, slijede svoje planove do kraja.

Materijali: Vizualna ploča s ikonama ili fotografijama centara i aktivnosti; oznake s imenima ili slikama djece; markeri.

Priprema: Pripremite fotografije ili simbole koji predstavljaju različite prostore i aktivnosti za igru. Postavite ploču na vidljivo i lako dostupno mjesto. Pripremite oznake s imenima ili slikama djece.

Koraci:

1. Prije slobodne igre pozovite djecu da odaberu gdje se žele igrati tako da svoj znak (ime ili fotografiju) postave na ploču.
2. Razgovarajte o njihovim izborima pojedinačno ili u manjim skupinama (npr. „Zašto si danas odabrao/la likovni centar?“).
3. Na kraju igre pozovite djecu da provjere jesu li ostvarila svoj plan i razmisle što bi možda željela isprobati sljedeći put.

Uloga odrasle osobe: Usmjerava djecu u korištenju ploče, prepoznaje i potvrđuje njihove izbore, potiče verbalno i simboličko izražavanje te s razumijevanjem reagira na promjene plana.

Povratna informacija i refleksija: Potaknite djecu da podijele što su radila ili što im se svidjelo u odabranoj aktivnosti. Zabilježite dječje ideje i zajednički ih ponovno razmotrite s obiteljima.

Savjeti za inkluziju: Koristite jasne i jednostavne slikovne prikaze koji predstavljaju prostor i aktivnosti. Po potrebi, pružite individualnu podršku. Omogućite djeci da se slobodno izraze čak i ako nemaju razrađeni plan ili da promijene svoj odabir tijekom igre.

Staklenke za glasanje

Svrha: Na konkretan, vizualan i zanimljiv način uvesti djecu u donošenje zajedničkih odluka i osnovna načela demokratskog odlučivanja.

Cilj participacije: Djeca sudjeluju u dogovaranju redoslijeda, uloga i zajedničkom rješavanju problema, te izražavaju svoje stavove o pravilima i organizaciji prostora za igru i učenje.

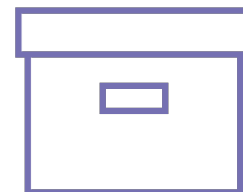
Očekivani ishod: Djeca aktivno sudjeluju u zajedničkim odlukama i počinju razumjeti pojam donošenja odluke prema odabiru većine.

Materijali: Prozirne staklenke ili kutije, žetoni, slike koje predstavljaju dvije ponuđene mogućnosti vezane uz, primjerice, knjige, pjesme ili aktivnosti.

Priprema: Odaberite dvije jasno definirane mogućnosti i slike ili simbole koji ih predstavljaju. Označite svaku staklenku ili kutiju odgovarajućom slikom. Osigurajte dovoljan broj žetona kako bi svako dijete moglo glasati.

Koraci:

1. Predstavite dvije mogućnosti i jednostavnim rječnikom objasnite svaku.
2. Pozovite djecu da ubace svoj žeton u staklenku koja predstavlja njihov izbor.
3. Zajedno prebrojite žetone iz svake i objavite odluku većine.
4. Nakon što provedete odabranu aktivnost, razgovarajte o tome kako se djeca osjećaju (npr. „U redu je ako tvoj izbor danas nije pobijedio — možda će sljedeći put!“).

Uloga odrasle osobe: Osigurava da je glasanje pravedno i svima dostupno. Pomaže djeci da se nose s razočaranjem i da zajedno proslave odluku većine. Potiče verbalno i simboličko izražavanje djece te postavlja pitanja koja potiču razmišljanje.

Povratna informacija i refleksija: Pitajte djecu kako im se svidio proces glasanja i kako su se osjećala nakon odluke. Promatrajte i bilježite obrasce u grupnim izborima kako bi se buduće aktivnosti bolje planirale.

Savjeti za inkluziju: Za djecu koja još ne čitaju koristite fotografije ili jednostavne crteže. Omogućite glasanje uz podršku odrasle osobe ako je potrebno. Koristite taktilne žetone ili prilagođene materijale za djecu s osjetilnim ili motoričkim poteškoćama.

Razgovor u krugu

Svrha: Stvoriti okruženje u kojemu djeca mogu izražavati misli, iskustva i želje unutar grupe.

Cilj participacije: Djeca izražavaju svoje preferencije pri izboru materijala, igara i rutina, kao i kroz pripovijedanje, crtanje, kazalište i pjesme.

Očekivani ishod: Djeca stječu samopouzdanje u dijeljenju svojih ideja i slušanju drugih. Zajedno uče i nadograđuju svoje ideje, gradeći zajedničko razumijevanje s vršnjacima.

Materijali: "Predmet za razgovor" (npr. plišana igračka), vizualni poticaji ili slike, prostor za okupljanje u krugu.

Priprema: Organizirajte krug ili polukrug u kojem sva djeca mogu vidjeti i čuti jedni druge. Držite vizuale i/ili poticaje nadohvat ruke.

Koraci:

1. Postavite jednostavno pitanje kako biste potaknuli razgovor (npr. „Što te danas razveselilo?“ ili „Što bi promijenio/la u našoj prostoriji/učionici?“).
2. Koristite "predmet za razgovor" kako biste pratili strukturu razgovora.
3. Potaknite svako dijete da odgovori riječima, gestama ili izrazima lica.
4. Sažmite ključne ideje i povremeno ih ponovo razmotrite, osobito ako mogu utjecati na promjene u prostoriji/učionici ili budućim aktivnostima.

Uloga odrasle osobe: Vodite razgovor bez pritiska na sudjelovanje, potvrdite sve doprinose, pomognite sramežljivoj djeci da se uključe. Potičite verbalno i simboličko izražavanje. Bilježite dječje ideje i zajedno ih ponovo razmotrite s obiteljima.

Povratna informacija i refleksija: Ponovno prođite kroz zajedničke ideje s djecom u budućim aktivnostima razgovora u krugu kako bi djeca vidjela da njihov glas vrijedi. Podijelite ključne zaključke s obiteljima i potaknite ih na komentare ili razmišljanja.

Savjeti za inkluziju: Prihvatite i neverbalne odgovore, uključujući tišinu. Koristite vizuale ili priče kao poticaje za razumijevanje. Vodite računa o individualnom stilu komunikacije i udobnosti svakog djeteta.

Sastanci za donošenje pravila

Svrha: Omogućiti djeci da zajednički osmisle jednostavna pravila za zajedničke prostore, potičući osjećaj pravednosti i inkluzije.

Cilj participacije: Djeca izražavaju svoje želje i ideje u izboru materijala, igara i rutina. Sudjeluju u odlučivanju o pravilima grupe, prijelaznim aktivnostima i okruženju za učenje. Kroz izmjenu uloga, pregovaranje i rješavanje sukoba s vršnjacima uče o suradnji i dogovoru.

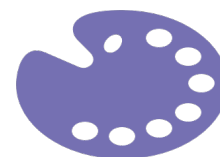
Očekivani ishod: Djeca razvijaju osjećaj pripadnosti u osmišljenom prostoru i počinju razumijevati društvenu odgovornost.

Materijali: Hamer, flomasteri, piktogrami ili fotografije te materijali za ukrašavanje plakata.

Priprema: Pripremite toplo i prijateljsko okruženje u kojem se djeca osjećaju slobodno razgovarati i stvarati. Osigurajte materijale pomoću kojih ćete zajedno zabilježiti i ilustrirati pravila.

Koraci:

1. Postavite otvorena pitanja poput: „Što pomaže svima da se ovdje osjećamo dobro?“ ili „Što nam pomaže da se igramo sigurno?“
2. Zajedno s djecom zapišite ili nacrtajte njihove prijedloge, koristeći njihove riječi i ideje.
3. Dogovorite se oko 3–5 jednostavnih pravila koja su pozitivno formilirana.
4. Pozovite djecu da ukrase plakat s pravilima svojim crtežima ili naljepnicama.
5. Postavite završni plakat u razini dječjih očiju i redovito ga koristite u svakodnevnim rutinama.

Uloga odrasle osobe: Modelirajte promišljeno razmišljanje i usmjeravajte djecu prema pozitivno formuliranim pravilima. Podržavajte verbalno i simboličko izražavanje djece. Postavljajte otvorena pitanja i nudite im smislene izbore. Dokumentirajte i razmišljajte o dječjim idejama uz njihove obitelji.

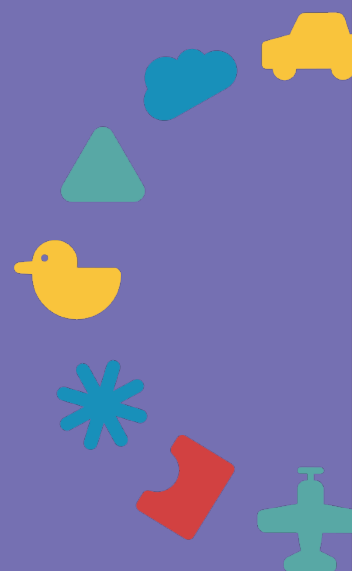
Povratna informacija i refleksija: Pitajte djecu koje im se pravilo najviše sviđa ili kako su pomogli drugima da ga poštuju. Potičite obitelji da zajedno s djetetom osmisle jedno zajedničko obiteljsko pravilo i o njemu razgovaraju kod kuće.

Savjeti za inkluziju: Koristite vizualne prikaze i simbole kako biste olakšali razumijevanje pravila. Učvrstite pravila kroz igrokaze, pričanje priča ili lutke, kako bi se sva djeca mogla povezati s njima.

Kartice aktivnosti |

Dobna skupina 7 – 10 godina

Kartice aktivnosti - Dobna skupina 7 - 10 godina

Mala vijeća i skupine za donošenje odluka

Svrha: Potaknuti stariju djecu na sudjelovanje u stvarnim odlukama koje utječu na njihovo zajedničko okruženje.

Cilj participacije: Djeca participiraju pokretanjem i vođenjem grupnih projekata; vođenim dijalozima, pripovijedanjem, izradom mapa i dogovaranjem; procjenom i uređenjem prostora, rutina ili grupnih pravila.

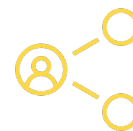
Očekivani ishod: Djeca razvijaju kritičko ramišljanje, osjećaj odgovornosti i suradnju kroz strukturirani dijalog.

Materijali: Prostor za sastanke (u krugu ili za stolom), "predmet za razgovor" (npr. plišana igračka, štapić), (bijela) ploča ili veliki papir/hamer i flomasteri za bilješke.

Priprema: Stvorite miran i topao prostor u kojem se sva djeca osjećaju ugodno izražavati. Jasno dogovorite pravila za uvažavajuću diskusiju.

Koraci:

1. Pozovite djecu da formiraju malo vijeće i otvorite ga pitanjem (npr. „Što nam pomaže da prostor bude mirniji?“).
2. Koristite "predmet za razgovor" kako biste potaknuli naizmjenično sudjelovanje u diskusiji i uspostavili jednostavna pravila komunikacije (npr. slušamo dok drugi govore, govorimo kada je naš red).
3. Vizualno zabilježite sve ideje, grupirajte slične prijedloge i pomognite djeci sažeti glavne teme.
4. Podržite djecu da glasuju ili postignu zajednički dogovor.
5. Zajedno planirajte iduće korake ili provedite dogovorenu ideju.

Uloga odrasle osobe: Pripazite da sva djeca budu saslušana. Podržite djecu u provođenju dogovorenih aktivnosti. Pomozite u suradničkim projektima i rješavanju problema. Potaknite kritičko razmišljanje i refleksiju.

Povratna informacija i refleksija: U budućim okupljanjima ponovno diskutirajte o donesenim odlukama i njihovim učincima. Omogućite djeci da u slobodi podijele kako su se osjećala tijekom procesa. Obitelji se mogu uključiti kroz zajedničke projekte ili povratne informacije kod kuće.

Savjeti za inkluziju: Podržite tišu djecu omogućavajući im rad u paru ili maloj skupini prije javnog nastupa. Koristite slike ili dijagrame kako biste olakšali praćenje i strukturiranje diskusije. Omogućite

djeci kratke pokretne ili osjetilne pauze kako bi zadržala pažnju i osjećala se ugodno. Proslavite svaki doprinos i naglasite da je svaki glas važan.

Šetnje po susjedstvu i mapiranje prostora

Svrha: Istražiti lokalna okruženja očima djece i otkriti što im je važno ili što bi željeli promijeniti.

Cilj participacije: Djeca sudjeluju kroz razgovore, pripovijedanje, izradu mapa, crtanje, fotografiranje, predstave i pisanje. Izražavaju svoje mišljenje u dogovaranju, mapiranju te preoblikovanju prostora, rutina i pravila grupe.

Očekivani ishod: Djeca se smisleno povezuju s okolinom, razvijaju vještine opažanja i kritičkog razmišljanja te doprinose zajedničkom razgovoru o lokalnoj zajednici.

Materijali: Isprintane karte ili listovi za crtanje, flomasteri ili bojice, podloge za pisanje ili mape, fotoaparati ili tablet (po želji).

Priprema: Isplanirajte kratku i sigurnu rutu po susjedstvu. Ako je moguće, uključite obitelji ili skrbnike. Pripremite materijale za bilježenje i crtanje.

Koraci:

1. Prošećite s djecom (ako je moguće, s obiteljima) po susjedstvu.
2. Zamolite ih da označe mjesta koja vole, u kojima se osjećaju sigurno ili sretno, ona koja im se ne sviđaju ili u kojima se osjećaju neugodno te mjesta koja bi željeli promijeniti ili poboljšati.
3. Vratite se u Centar igre ili mjesto susreta i zajedno osmislite kartu ili plakat koji prikazuje doprinose svih sudionika.
4. Izložite gotovu kartu ili plakat i, kada je prikladno, podijelite ga s osobama i organizacijama u zajednici koje su povezane s kvalitetom dječjih života i okolinom, poput nastavnika, praktičara, predstavnika lokalnih udruga ili zajednica te drugih važnih sudionika.

Uloga odrasle osobe: Stvorite sigurno i ugodno okruženje, predstavite aktivnost na pozitivan način i uvažite perspektivu svakog djeteta. Potičite kritičko razmišljanje i refleksiju te povežite doprinose djece s mogućim akcijama u zajednici.

Povratna informacija i refleksija: Pozovite djecu da prezentiraju svoje karte ili plakate vršnjacima, osoblju ili obiteljima. Djeca mogu dodati opise ili priče koji objašnjavaju njihove izbore. Obitelji mogu doprinijeti vlastitim uvidima ili označiti mjesta koja zajednički posjećuju.

Savjeti za inkluziju: Prilagodite rutu svim mogućnostima kretanja. Ponudite djeci fotografiranje umjesto crtanja. Koristite karte s većim fontom ili taktilne verzije za djecu s oštećenjem vida.

Pričom do mišljenja

Svrha: Koristiti pripovijedanje i likove iz priče kako bi se istražili stavovi djece o stvarnim pitanjima ili nadolazećim promjenama.

Cilj participacije: Djeca izražavaju mišljenje kroz diskusije, pripovijedanje, mapiranje, crtanje, fotografiranje, pisanje te igru uloga.

Očekivani ishod: Djeca izražavaju ideje kroz metafore i priče, što olakšava razgovor o osjetljivim temama.

Materijali: Priče za djecu ili jednostavne izmišljene priče, lutke ili figurice, materijali za crtanje i pisanje, kartice s otvorenim pitanjima ili unaprijed postavljenim scenarijima.

Priprema: Stvorite miran i topao prostor za čitanje i diskusiju. Pripremite priče ili poticaje koji se odnose na temu "istraživanja".

Koraci:

1. Pročitajte priču koja se odnosi na relevantnu temu (npr. pravednost, prijateljstvo, promjene, pravila).
2. Potaknite diskusiju postavljajući pitanja za razmišljanje, poput: „Što je lik osjećao ili učinio?“, „Što biste vi učinili da se ovo dogodi vama?“, „Što bi se sljedeće trebalo dogoditi u priči?“
3. Potaknite djecu da osmisle vlastiti završetak priče ili izvuku poruku crtanjem, pisanjem ili igrom uloga.
4. Ponovno se okupite kako bi svatko mogao ponuditi svoju zamisao te zajednički reflektirajte o njima.

Uloga odrasle osobe: Polagano usmjeravajte aktivnost, povežite priče sa stvarnim životom djece. Potičite kritičko razmišljanje i refleksiju. Sažetke aktivnosti podijelite s obiteljima ili drugim grupama.

Povratna informacija i refleksija: Upitajte djecu: „Je li vas ova priča podsjetila na nešto iz stvarnog života?“, „Koji vam se dio vaše priče najviše svidio?“ Potaknite djecu da ponovno pročitaju i dorade svoje priče ako žele.

Savjeti za inkluziju: Ponudite različite načine izražavanja: crtanje, glumu, korištenje lutaka ili verbalno izražavanje. Birajte priče koje odražavaju kulturnu pozadinu i iskustva djece. Omogućite dodatno vrijeme djeci kojoj je potrebno te pružite podršku pri čitanju ili pisanju, ako postoji potreba.

Krug povratnih informacija

Svrha: Omogućiti djeci da izraze svoje mišljenje i prijedloge na različite načine te da razumiju kako njihov glas može dovesti do stvarnih promjena u okruženju i svakodnevnim aktivnostima.

Cilj participacije: Kroz diskusije, pričanje priča, mapiranje i dogovaranje. U promišljanju i oblikovanju zajedničkog prostora, svakodnevnih rutina i skupnih pravila. Dajući povratne informacije i sudjelujući u procesima zajedničkog odlučivanja.

Očekivani ishod: Djeca razvijaju sposobnost refleksije i komunikacijske vještine te uče da njihovo mišljenje ima vrijednost i utjecaj.

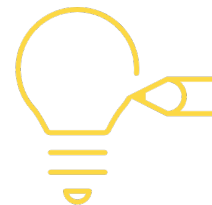

Materijali: Dnevници, digitalni alati (npr. tableti ili aplikacije za snimanje), plakati ili prezentacije.

Priprema: Pripremite sigurno, opušteno i poticajno okruženje za refleksiju. Ponudite djeci različite oblike sudjelovanja prilagođene njihovim interesima i sposobnostima.

Koraci:

1. Pozovite djecu da promisle o nedavnoj aktivnosti ili promjeni u prostoru te da izraze svoje dojmove na način koji im najviše odgovara, npr. crtanjem, pisanjem, snimanjem, prezentacijom.
2. Pomozite im u strukturiranju misli kroz jednostavne poticaje poput: „Najviše mi se svidjelo...“, „Promijenio/la bih...“, „Moja nova ideja je...“
3. Zajedno pregledajte i razgovarajte o svim prijedlozima.
4. Prikažite rezultate na „zidu ideja“ ili putem prezentacije.
5. Pokažite djeci na koji su način njihove ideje dovele do promjena (npr. promjene u prostornom uređenju, rutinama ili uvođenjem novih aktivnosti).

Uloga odrasle osobe: Podržite izražavanje bez procjenjivanja ili ispravljanja. Potaknite kritičko razmišljanje i refleksiju. Povežite dječje prijedloge s konkretnim djelovanjem. Uključite djecu i obitelji u zajedničko praćenje promjena.

Povratna informacija i refleksija: Djeca mogu glasati za najbolje prijedloge koje žele dalje razvijati. Obitelji mogu izreći svoj pogled i mišljenje te pogledati dječje uratke kod kuće ili u ustanovi.

Savjeti za inkluziju: Omogućite djeci da se izraze usmeno, vizualno ili videom. Potičite njihovo izražavanje pitanjima, vizualima ili započetim rečenicama. Prilagodite način izražavanja različitim razinama pismenosti, jezicima i individualnim potrebama djece kako bi svi mogli sudjelovati.

Predložak prazne Kartice aktivnosti

Naziv aktivnosti:

Dobna skupina:

Svrha:

Cilj participacije:

Očekivani ishod:

Materijali:

Priprema:

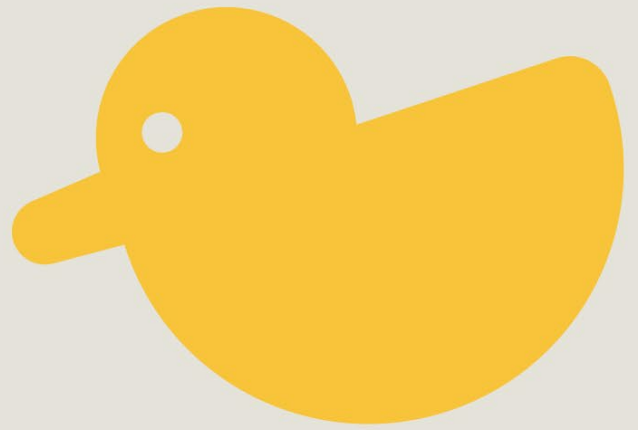
Koraci:

Uloga praktičara:

Povratna informacija i refleksija:

Savjeti za inkluziju:

partneri

